

AYFER TUNÇ

“Ömür Diyorlar Buna”

AYFER TUNÇ
ÖMÜR DİYORLAR
BUNA

Can Çağdaş

“Ömür Diyorlar Buna”, Ayfer Tunç

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

6. basım: Aralık 2020, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Editör: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak resmi: © Shutterstock

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-1983-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750719837

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

AYFER TUNÇ
ÖMÜR DİYORLAR
BUNA

YAŞANTI

♥can

Ayfer Tunç'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bir Mâniniz Yoksa Annemler Size Gelecek, 2005

Kapak Kızı, 2007

Aziz Bey Hadisesi, 2006

Evvelotel Saklı, 2006

Mağara Arkadaşları, 2006

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi, 2009

Yeşil Peri Gecesi, 2010

Suzan Defter, 2011

Dünya Ağrısı, 2014

Kırmızı Azap, 2014

Ayfer Tunç'la Karanlıkta Kelimeler (Handan İnci'yle birlikte), 2014

Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura, 2018

Osman, 2020

AYFER TUNÇ 1964'te Adapazarı'nda doğdu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İlk öykü kitabı 1989'da yayımlanan *Saklı*'dır. Yazar bu kitabını daha sonra *Evvelotel* adlı öykü kitabıyla birleştirerek *Evvelotel-Saklı* adıyla yayımladı. Diğer öykü kitapları *Mağara Arkadaşları*, *Aziz Bey Hadisesi* ve *Taş-Kâğıt-Makas*'tır. *Taş-Kâğıt-Makas*'ın içinde yer alan kısa romanı *Suzan Defter*'i 2013'te; *Aziz Bey Hadisesi*'ndeki kitaba adını veren eseri 2014'te bağımsız olarak yayımladı. Bu iki kitapta yer alan diğer kısa öyküleri *Kırmızı Azap* ismiyle kitaplaştırdı. Sait Faik'in öykülerinden hareketle TRT için yazdığı *Havada Bulut* adlı senaryosu 2002'de, Orhan Kemal'in aynı adlı romanından uyarladığı *72. Koğuş* adlı senaryosu 2010'da çekildi. Yazarın *Kapak Kızı* (1992), *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* (2009), *Yeşil Peri Gecesi* (2010), *Dünya Ağrısı* (2014) ve *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura*, (2018) adlı romanlarının yanı sıra, *Memleket Hikâyeleri* (İletişim Yayınları, 2012) adlı anı-öykü kitabı, *Bir Mâniniz Yoksa Anneler Size Gelecek* (2001), "*Ömür Diyorlar Buna*" (2007) adlı yaşantı kitapları, Oya Ayman'la birlikte yazdığı *İkiyüzlü Cinsellik* (1994) adlı bir inceleme kitabı ve *Harflere Bölünmüş Zaman* adlı bir e-kitabı vardır.

www.ayfertunc.com

İçindekiler

YEDİ KADIN

Biliyor musun ki İyi Yaşanmış Hayat Bir Hazinedir	15
Şapkacı Arlet	27
“Gitme Dur.” Aylin Işık	47
Bir Aktris - Artık Değil.....	58
“Bir Kara Derin Kuyu”.....	75
Nur Hanım’ın Piyanoları.....	80
<i>To/Bedri - From/Joan</i>	83

ŞEHİRDEN SESLER

Geveze Pazar	91
Hisli Bir Apartman Toplantısı	100
Koku	109
İki Kedi	115

İKİ ÇOCUK

Nâzımsever Küçük Komünistin Hikâyesi	121
Çarli	125

KİTAPLARDAN DOĞANLAR

Narlı Bahçe.....	133
------------------	-----

“İde” Ağacı	138
Kitabının Adını Göstermeyen Yolcu.....	145
Max Frisch Bana Neden Portakalı Hatırlatıyordu?	149
Yaratıcımız Yusuf	152
İki Akademili	156

ÜÇ PORTRE DENEMESİ

O Tatlı Dinozor	165
“Kedilerimi İyi Doyurunuz!”	172
“Mesut Bahtiyar’dan Şarkılar Dinlediniz”	177

Beste: Selahattin İçli
Güfte: Selim Aru
Makam: Kürdilihicazkâr

Bitmez tükenmez bu dert, ömür diyorlar buna
Bu gece mehtab gibi aşkım da bitse suda
Gönlüm uyasun sesinde, gel dokunma şuna
Bu gece mehtab gibi aşkım da bitse suda

YEDİ KADIN

Biliyor musun ki İyi Yaşanmış Hayat Bir Hazinedir

Rusya'da yaşanan "prova revülyasyon"un çalkantısı henüz durulmamışken; Baltık'la Karadeniz arasındaki uçsuz bucaksız topraklar karla kaplıyken; Ren geyikleri ve mavi gözlü Sibiryalı kurtları kürk paltolu, kalpaklı beylerin kızaklarını çekerken; basit köy meyhanelerinde, Çehov'un öykülerinden çıkıp gelen kavruk ve çelimsiz köylüler ardı ardına votka kadehlerini boşaltırlarken; Polonya'nın kocaman çiftlik evlerinde, boruları odadan odaya dolaşan, üstü işlemeli, dev çini sobalar çıtırdarken; zengin salonlarda üniformalı hizmetliler her sabah parlatılan semaverleri akşam çayı için gümüş tepsilerde getirirlerken; aristokrat ailelerin güzel ve iyi eğitilmiş kızları kabarık etekleriyle piyano eşliğinde polka çalışırlarken; 1905 yılında, yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan Litvanya Türklerinden Bayraşevski ailesinin büyük ve görkemli çiftlik evinde, altıncı çocuk yedi aylık doğdu.

Minsk, Petrograd, Moskova, Kiev, Varşova heyecanlıydı. Devrim provasının yankısı hafiflemişse de, içten içe sürmekteydi.

Yedi aylık doğan altıncı çocuk bir kızdı. Adını Fatma koydular. Uzun olacağını sanmadığı ömrünün hayli ileri bir aşamasında "Herkesin bir masalı vardır, doğunca başlar, sürer, sürer.." diye özetlemişti hayat denen uzun yolu.

Onun masalı çok uzun sürdü.

Litvanya Krallığı'nın payitahtı Minsk yakınlarındaki Volkovisk'te noterlik yapan baba Bayraşevski varlıklı bir adamdı. Aydındı, çocuklarına düşküdü, onları çok se-verdi, mutlu olsunlar isterdi. Fatma beş kardeşiyle çok mutlu bir çocukluk yaşadı.

Uzun ömrünün her dönemecinde korkuya kapılmış olan Fatma, uzun masalının sonuna yaklaşırken arkasına baktığında, boşuna korkmuş olduğunu gördü. Mutlu ya-şamıştı.

Ne güzel geçmişti çocukluğu Volkovisk'in hemen dışındaki çiftliklerinde. Bahçede kocaman ağaçlar, salın-caklar, geniş arazilerinin içinde küçük doğal havuzlar, bahçede çeşit çeşit hayvanlar.. Litvanya Türkleri Müslü-man oldukları için domuz yemezlerdi. Bu yüzden kaz beslerlerdi çiftliklerinde. Fatma atlara tutulmadan önce kazların peşinden koşardı, çok küçüktü, düşe kalka yü-rüyordu, kazların gagaları gibi sarı saçları vardı, hep be-yaz giydirirlerdi ona. Mutlu insanların yaşadığı kalabalık çiftlikte, hemen her gün bir kaz kesilir, ciğerinden ezme yapılır, yemeklerde kullanılan hafif ve lezzetli yağı kava-nozlarda saklanırdı. Tavuklar, ördekler, kediler, köpekler, inekler bu büyük çiftliği doğanın bir parçası kılıyordu.

Baba Bayraşevski ve oğulları atlara meraklıydılar. Çiftliklerinin hatırı sayılır büyüklükteki harasında yetiş-tirdikleri, bazılarının ünü Minsk'e kadar ulaşan atlarının güzelliğiyle övünürlerdi.

Fatma kazların peşinden koşarak oynamaktan vaz-geçecek kadar büyüdüğünde, büyük ağabeyine her gün yalvarırdı:

"Ağabeyciğim, ne olur ben de ata bineyim."

"Daha çok küçüksün Fatma, biraz büyü."

"Ne kadar daha büyüyeceğim?"

“Boyun burama gelinceye kadar büyüyeceksin.”

Belini gösterirdi, uzun bacaklarına dizlerine kadar gelen deri çizmeler giymiş olan yakışıklı ağabeyi, sonra bir koluyla Fatma’yı kavradığı gibi atının terkisine alır ve Volkovisk’in kırlarında dörtnala sürerdi. Taze bir rüzgâr geçerdi Fatma’nın yüzünden. İçindeki coşkunun mutluluk olduğunu bilemeyecek kadar küçüktü.

Fatma büyüdü, uzun boylu güzel bir kız çocuğu oldu, boyu ağabeyinin belini bile geçti.

“Büyüdüm artık ağabeyciğim,” dedi bir gün.

“Bakayım?”

Yan yana durdular, yakışıklı ağabey baktı, Fatma gerçekten büyümüşü, üstelik güçlü görünüyordu. Haradan bir at getirdi. Fazla yaklaştırmazlardı Fatma’yı haraya küçükken. O evin en küçüğüydü, üstelik yedi aylık doğanıydı, ona bir şey olacak diye korkardı herkes. Ağabey kızıl renkli, ağzından buharlar çıkan atın sağrısını okşayarak,

“Bu senin atın olsun,” dedi. “Her akşam ona git, okşa, konuş, şeker ver. Onu sev, at senin arkadaşın, dostun olsun.”

Fatma atını çok sevdi. Atını sevdiği kadar bütün hayvanları çok sevdi. Hep bir hayvan besledi uzun ömrünün çeşitli dönemlerinde. İnsanları da çok sevdi, hep insanların içinde olmak istedi, oldu.

Volkovisk o sıralarda bir Polonya şehriydi, sonraları Litvanya şehri oldu, Rusların egemenliği altındaydı. Bu yüzden Rusça konuşmak çok doğaldı, zaten okullarda, çarşıda, pazarda Lehçe de, Rusça da konuşuluyordu. Bayraşevski ailesi evde Lehçe konuşuyordu. Fatma anne babasıyla, çiftliğin çalışanlarıyla, ağabeyleriyle, ablalarıyla Lehçe; şehirde kimi zaman Rusça, kimi zaman Lehçe konuşup anlaşıyor, çok dilli bir hayatın içine doğru gittiğini henüz bilmiyordu.

Volkovisk'te yaşayan çok Alman vardı, yakın komşularından biri çok çocuklu, varlıklı, kalabalık bir Alman aileydi. Fatma onların çocuklarıyla arkadaştı. Biraz kaba saba insanlardı, dilleri de öyleydi ama çocukluk arkadaşları kıymetlidir, Fatma onların kaba sabalıklarının farkına bile varmıyordu. Yalnız komşularının kaba sabalıklarının değil, onlarla gayet iyi Almanca konuşup anlaştığının da farkına varmıyordu.

Noter baba Bayraşevski aristokrat sayılmasa bile, saygıdeğer bir adamdı, aristokrat dostları vardı çocuklarının eğitimine çok önem verirdi. Aristokratlar çocuklarını halk okullarına göndermezler, temel eğitim için seçkin mürebbiyeler tutarlar, çocukları dokuz yaşına gelince de koleje gönderirlerdi. Baba Bayraşevski de dört kızını yetiştirdi, hepsi zarif birer hanımefendi olsun diye, kızlarına bir mürebbiye tutmuştu. Fatma, bir Rus albayın dul eşinden Fransızca öğrenmeye başlamadan önce, Lehçeyi, Rusçayı, Almançayı sular seller gibi konuşuyor, okumayı öğrendikçe bu dillerde okuduğu kitapların sayısı artıyordu. Zarif mürebbiyesiyle birlikte Fransızcaya başladı, öğrenmesi uzun sürmedi.

Dokuz yaşına geldiğinde koleje başladı. Kolejde Rusçası iyice güçlendi. Rus edebiyatını okuyabiliyor, gayet güzel yazıyordu. Polonyalılar Katolikler. Okullarında Latince temel dersti. Fatma ister istemez Latince de öğrendi. Koleji bitirmesine yakın bir gün konuşabildiği, okuyup yazabildiği dilleri saydığında kendi de şaşırırdı: Lehçe, Rusça, Almanca, Fransızca, Latince.. Üstelik bunları öğrenmek için fazla çaba göstermesi de gerekmemişti.

Zarif mürebbiyesi dört kız kardeşe sadece Fransızca'yı değil, güzel konuşmayı, zarif ve güzel olmayı, salon danslarını da öğretmişti. Fatma dans etmeyi çok seviyordu, daha çok küçükken, kavalileri sadece ağabeyleri

iken, onların kollarında döndükçe bile dans etmenin haz-
zını tadıyor, hayatı daha da seviyordu. İyi dans etmesinin
ödülünü, uzun yıllar sonra Cumhuriyet Ankara'sında
alacağını da bilmiyordu henüz.

Fatma uzun ömründe neler göreceğini hiç bilmi-
yordu, biri anlatsa, hayatında akla hayale gelmez neler
olacak dese, inanmazdı. Çünkü sakın ve sevimli şehri
Volkovisk'te olağanüstü bir şey olmuyordu ki hiç? Ha-
yat kendi ritüeli içinde, ağır bir ritimle akıp gidiyor, in-
sanlar çoluk çocuğa karışıyor, yaşlanıp ölüyorlardı. Hep-
si buydu.

Derken “prova revolüsyon” değil, düpedüz “revolüs-
yon” oldu. Ekim Devrimi, 1917. Çar öldürülmüştü. Kor-
ku içindeki aristokratlar, Lenin diye bir adamın adını
duydular, öğrendiler. Ama Bayraşevski ailesi o coğrafya-
da yaşayanların kaderini değiştiren bu büyük tarihî olay-
dan pek etkilenmemiştii. Noter baba işini gücünü henüz
sürdürüyordu. Çini sobalar çıtırdayarak yanıyor, çiftliğin
kazları akşam yemeklerini süslüyor, haftada birkaç gece
yüksek tavanlı salonlarda danslar ediliyor, atı Fatma'ya
görünce sevinçle kişniyor, semaverler her akşamüstü tı-
kırıyor, kokulu çaylar incecik porselen fincanlara dolu-
yordu.

Ama bir gün Almanların Birinci Dünya Savaşı'nı
başlattığını duydular. Başlangıçta fazla endişelenmemiş-
lerdi, kendilerine değmeden gelir geçer sanıyorlardı.
Oysa, uzun masalın ilk dönemeciydi bu. Önce Alman
komşularından koptular, şehrin huzuru kaçtı. Erkekler
cepheye çağırıldılar. Bayraşevski ailesi için korkulu bir
bekleyiş başladı. Fatma'nın ağabeyleri savaşa gitti. Taşlar
yerinden oynamıştı. Aile dağılmaya yüz tutuyordu. Aile
korkuyordu. Savaştan önce Fatma'nın üç ablası evlen-
mişti. İki abla Azeri Türkleriyle bir abla da bir Çeçen'le.

Yüzyıllardır Baltık yakınlarındaki topraklarda yaşıyan Bayraşevski ailesi, yani anne ve baba Bayraşevski ile Fatma, savaştan kaçtılar, Azerbaycan'a gittiler, kızlarının yanına.

Fatma'nın Azeri Türkçesiyle ilk karşılaşması burada oldu. Her ne kadar Türk kökenli olsalar da Türkçe bilmiyorlar ve konuşmuyorlardı ama ablalar Azeri kocalarının sayesinde konuşur, anlaşır olmuşlardı. Fatma'nın ilk dikkatini çeken iki kelime oldu. Azeriler "Allah aşkına" anlamında "men ölüm" diyorlardı, Fatma'nın Litvanya Türklerinden olan iki ablası da çarşıda pazarda "men ölüm" diyorlardı artık, tıpkı Azeriler gibi. Ama Fatma yurduna, şehrine döneceğine inanıyor ve bu dili öğrenmemekte ısrar ediyordu.

Ama bilmiyordu ki, ömrünün en uzun döneminde bu dil, Türkçe, ana dili olacak, ömrü boyunca en çok bu dille konuşacak..

İki ağabey de savaştan sağ salim dönmeyi başardı. Aile üyeleri doğdukları topraklara, evlerine döndüler, Volkovisk'e. Fatma yurdunu özlemişti, yurdunun yıldızlarını ve göğünü. En çok da atını özlemişti. Ama atı ölmüştü.

Atının ölümünün acısını unutturan şey, bir aşk oldu. Fatma bir toplulukta Kafkas kökenli bir Türk olan Cemalettin'le tanışmıştı. Cemalettin Prag Üniversitesi'nde harita mühendisliği okumuştı, yakışıklı, görgülü, kültürlü bir gençti. Babasının tam istediği gibi bir damattı. Evlendiler, iki oğulları oldu.

Hayat güzeldi, masalın ilk keskin dönemeci atlatılmıştı, önlerinde mutlu bir gelecek olduğuna inanıyorlardı. Baba Bayraşevski'nin ölümü bile bu inancı sarsmadı. Çünkü artık yaşlanmış olan babanın ölmesi doğaldı, üstelik onun da mutlu bir hayatı olmuştu.

Ancak masalın ikinci dönemecinin çok daha sert, uzun ve trajik olacağını henüz bilmiyorlardı. Almanlar yine saldırdı. Fatma'nın yaşadığı coğrafya bu defa Hitler'i tanıyor "*Heil Hitler!*" ünlemi giderek artan bir şiddette duyuluyordu. Cemalettin henüz tam anlamıyla başlamamış olan savaşın kan ve kin kokusunu çok çabuk duydu. Fatma'yı karşısına aldı.

"Bak Fatma," dedi. "Yine savaş çıkacak, bu sefer çok uzun sürecek. Macaristan düşecek, Polonya da düşecek. Beni ya Sibirya'ya sürecekler ya kurşuna dizecekler."

Fatma'nın yüreği titredi. Kocasına inanmak istemedi. Bunun da birinci savaş gibi yara almadan geçeceğini sanıyor, bu sıkıntılı günleri atlatır atlatmaz her şeyin yoluna gireceğini düşünüyordu. Ne de olsa yine savaşa gitmiş olan ağabeylerinden mektup geliyordu, üstelik öyle korkunç şeyler yazmıyorlardı.

"Kurşuna mı dizecekler?" diye sordu Fatma "her şeyin düzeleceğine dair inancı sarsılınca."

"Gel, Türkiye'ye gidelim," dedi Cemalettin "orada yeni bir cumhuriyet var."

Fatma başka bir lehçeye ait olsa da, iki Türkçe kelime hatırladı: "Men ölüm."

"Peki, gidelim," dedi.

Bir İtalyan gemisine bindiler. İki çocukları ve Fatma'nın annesiyle birlikte. Romanya kıyılarından geçerek İstanbul'a vardıklarında tarih 27 Ağustos 1938 idi. Atatürk çok hastaydı. İki ay sonra onlar da gözyaşları içinde Atatürk'ün cenaze törenine katılacaklarını bilmiyorlardı. Onlar için Atatürk heyecan verici, hayranlık duydukları bir isimdi.

Cemalettin'in mesleği yaşayacakları şehri belirlemişti: Ankara. Taze cumhuriyetin taze başkenti. Henüz köy, henüz acemi, henüz nahif şehir. Yenişehir'de bir ev

tuttular, yerleştiler. Fatma Türkçe bilmiyordu. Henüz. İki aēabeyinin savaştan dnemeyeceklerini bilmiyordu. Henüz.

Cemalettin Türkiye'ye gidelim, derken, genç cumhuriyetin yetişmiş insan ihtiyacını bilerek başvuruda bulunmuştu. Genç cumhuriyet de heyecanla onu ve ailesini davet etmişti. Maden Tetkik Arama Etibank'ta harita mühendisi olarak içe başladı. Sıradan bir mühendislik deēildi Cemalettin'in yaptığı. Bu genç cumhuriyete baēlılıkla kolları sıvamış ve Etibank'ın ilk maden haritalarını çıkar mıştı. O ilk haritalarda Cemalettin'in attığı imza kaldı: Cemalettin Konuk. Ankara'ya yerleştikten sonra, Türk vatandaşı olmuş, kendine ve ailesine yeni, Türkçe bir soyadı almıştı. Oysa oradaki ömürleri konukluēu geçti, ev sahibi, yerli oldular.

Yeni yurdun dilini ilk ērenen Fatma'nın beş yaşındaki küçük oēlu oldu. Komşuları doktorun kendi yaşındaki oēluyla arkadaştı. Türkçeyi hemen kapmıştı ondan. Cemalettin'in ērenmesi, kökeni gereēi hiç zor olmamıştı. Fatma ise Azerbaycan'dan döndükten ve Cemalettin'e aşık olduktan sonra, Varşova'da şark Derneēi'nde bir Türk'n verdiēi Türkçe derslerine birkaç ay devam etmiş ama sonra asmış, üstünde durmamıştı. Bir gün gelip de bu dili ērenmesi gerekeēi hiç aklına gelmemişti. Sadece kulak dolgunluēu vardı ama yetmiyordu.

Bu dili daha hızlı, daha iyi nasıl ērenirim diye düşündü ve önce düzenli olarak *Ulus* gazetesi almaya başladı. Birkaç ay sonra da daktilo kursuna yazıldı. Birçok Şey gibi daktilo ērenmesinin de bir gün gelip ona etmek parası kazandıracaēını bilmiyordu. Masalın başında dendiēi gibi, biri Fatma'ya hayatında neler neler olacak dese, inanmazdı. Daktilo kursunda Türkçeden başka dil bilen yoktu. Bütün Ankara'da bile başka dil bilen var sayılmazdı. Dost canlısı Fatma, arkadaşlarıyla konuşa ko-

nuşa, kursu bitirmesine daha zaman varken on parmak daktilo –üstelik Türkçe– yazabiliyor, doğma büyüme Ankaralı gibi olmasa da, bayağı iyi Türkçe konuşuyordu.

Kurs bitince Fatma uğraşsız kaldı. İki çocuğunu yetiştiriyor, annesiyle ilgileniyor ama yine de çok boş vakti kalıyordu. Tez canlı, hareketli, durduğu yerde duramayan bir kadındı. İngilizce öğrenmeye karar verdi. Amerikan kursuna yazıldı. Fatma'nın İngilizce öğrenmesi hiç zor olmadı. Bütün bu dillerle oynaşabiliyor ama ömrünün en uzun bölümünde kullanacağı dili, Türkçeyi, yabancı bir gramer yapısı ve vurguyla, aksanlı kullanıyordu: “Biliyor musunuz ki, iyi yaşanmış hayat bir hazinedir?”

Taze cumhuriyetin el üstünde tutulan, meslek sahibi insanlarından oluşan seçkin bir topluluğunun içindeydiler. Karpiç'te akşam yemekleri yediler, cumhuriyeti “yapanlarla” birlikte güzel geceler geçirdiler, balolara katıldılar. Fatma bu balolarda doyasıya dans ederken hep yüksek tavanlı salonlardaki dansları, yurdunu özledi, özlediğini çok çabuk unutmak istedi. Bütün baloların en iyi dans eden kadını oldu. Her zaman.

Annesinin ölümü onu biraz sarstıysa da mutlu bir hayatı vardı, annesinin hayatın tadını çıkaracak kadar uzun ve mutlu yaşadığını düşünüp avundu.

Bayraşevski ailesinin yedi aylık doğan altıncı çocuğu Fatma hep şöyle düşünmüş ama kimseye söylememişti: “Ben yedi aylık doğdum, demek ki ömrüm kısa olacak..” Bu saplantı yüzünden iki oğlunu yetiştirirken bir gün onların annesiz kalabileceklerini düşünüyor ve ikisine de yemek yapmayı, kendine bakmayı öğretiyordu.

Oysa yanılıyordu. Allah ona uzun ve renkli bir ömür vermiş ama ilk aşkı, kocası Cemalettin'den esirgemişti. Ankaralı olalı daha on seneyi bile bulmamışken Cema-

lettin'in ileri derecede kanser olduğu ortaya çıktı, kısa süre içinde öldü.

Fatma doğduğu topraklardan çok uzaktaydı. İki küçük çocuğu vardı. İki ağabeyi savaşta ölmüştü. Ablaları ondan kilometrelerce uzaktaydılar, mektupları bile birkaç ayda bir geliyordu. Fatma kendini tam anlamıyla yerlisi hissetmediği topraklarda iki çocuğuyla yapayalnızdı.

Kocasının defnedildiğinin ertesi günü Nafia Vekili'nin müsteşarı ona başsağlığına geldi. Biraz oturduktan sonra bir kâğıt uzattı.

“Şu istidayı imzalayınız,” dedi. “Benim daktilom olarak vazifeye başlayacaksınız.”

Fatma itiraz etti. Acısı henüz çok tazeydi.

“Yapamam,” dedi “perişan haldeyim.”

“Siz imzalayınız yeter,” dedi müsteşar. “Raporlu olacaksınız, vazifeye bir ay sonra başlayacaksınız.”

Atlarla, kazlarla, polka ve valslerle, şık elbiseler, semaverler, hizmetlilerle geçeceğini sandığı, görkemli bir hayatın içine doğmuş olan Fatma için böylece yeni bir hayat başladı. Basit, sıkıcı, özelliksiz ama bir yandan da zorunlu bir bürokrasi hayatı. Sabahın köründe mesai, üstü camlı çelik masalar, kocaman daktilolar, amirler, memurlar, öğle tatilleri.. Akşam beşte daireden çıktığı gibi evine koşuyordu. Ama birkaç yıl sonra hayatının akışının yine değişeceğini bilmiyordu.

Soğuk savaş dönemi idi. İki kutuplu dünyanın üzerinde hep sıcağa dönüşmesinden korkulan bir savaş tehdidi.. Bir gün Nafia Vekâleti'nde memurlara bilgi formu dağıtıp doldurmalarını istediler. Fatma'nın canı sıkılıyordu, iş güç yoktu pek. Adını, soyadını, şunu bunu yazdıktan sonra, bildiğiniz yabancı diller satırını doldurdu. Leh-

çe, Rusça, Almanca, Fransızca, Latince, Türkçe, İngilizce. Yazdıkları bir satıra sığmadı, kâğıdın kenarına devam etti. Formu teslim etti, sıkıntısına geri döndü.

Aradan birkaç ay geçti. Mesai saatinin bitmesine birkaç dakika varken, bir otomobilin kendisini almaya geldiğini söylediler. Fatma'yı almaya gelen adam "Paşa sizi görmek istiyor, bir iş mevzuu varmış," dedi.

Fatma korkmuştu, tedirgin bir halde otomobile bindi ve kendisini görmek isteyen paşaya gitti. Paşa çok uzun konuştu. Hakkında her şeyi bildiklerini görünce Fatma şaşırıldı kaldı. Paşa, Fatma'nın yüzündeki şaşkınlık ifadesine hiç aldırmadı.

"Hakkınızda uzun bir araştırma yaptık," dedi. "Her şeyi biliyorduk. Yalnız bu kadar genç ve güzel olduğunuzu bilmiyorduk."

Bu konuşmadan iki ay sonra Fatma MİT'in yeni kurulan bürosunda çalışmaya başlamıştı. Belgeleri, dergileri, kitapları okuyor, içeriklerinin ne olduğuna dair raporlar yazıyordu. Tam 22 sene MİT'te çalıştı. Yabancılar hakkındaki binlerce belge, bildiği dillerde yazılmış yığınla metin elinden geçti.

Bir gün emekli oldu. Küçük oğlu Amerika'ya gitmiş, Japon bir kadınla evlenmişti, tam 25 yıl ülkesine ayak basmadı. Sonra diş hekimi olan büyük oğlu öldü.

Küçük oğlu ağabeyinin cenazesine gelince Fatma oğlunu görebildi. Oğlu yaşlanmıştı ve kendisi hâlâ ölmemişti. Oğlu onu Amerika'ya götürmek istedi. Fatma kabul etmedi. Ömrünün son demindeydi, kendini ait hissettiği bu topraklarda ölmek istiyordu.

Bir huzurevine yerleşti, huzurevinde çalışanlara İngilizce öğretmeye başladı. Derken ben Fatma'nın varlığından haberdar oldum, onu aradım, ziyaret etmek istedim. Doksan yaşındaydı.

“Gelirken bana İngilizce Fransızca mecmua getiriniz,” dedi. “Unutmaktan korkuyorum.”

Götürdüm. Çok sevindi. Hemen bulmacalarına baktı.

“Biliyor musunuz ki,” dedi “bulmaca bulursanız o lisanı kolayca hatırlarsınız?”*

* Bir gün *Cumhuriyet* gazetesinde Anadolu Ajansı mahreçli kısa bir haber görmüştüm: “Akçakoca’daki huzurevinde yaşayan, yedi dil bilen nine, gençlere lisan öğretiyor..” Merak ettim, Akçakoca’ya gittim, Fatma Bayraşevski’yle tanıştım. Hikâyesini *Yeni Yüzyıl* gazetesinin 24 Eylül 1995 tarihli *Cafe Pazar* ekine yazdım. Bu söyleşi yayımlandıktan birkaç gün sonra, bir arkadaşım beni aradı ve “Babaannemin hayatını yazmışsın,” dedi. “Nasıl yani?” dedim “Fatma Hanım senin babaannen mi?” Öyleymiş. Sevgili Canan, Fatma Hanım’ın dış hekimisi olan oğlunun kızymış.

Narlı Bahçe'yi arıyordum. Hangi coğrafyaya ait olduğunu bilebilsem yollara düşmeye hazırdım. Ama bir türlü hatırlayamıyordum: Batıda mıydı Narlı Bahçe, doğuda mı? Uzun yolların ucunda mıydı, burnumun dibinde mi? İçinde miydi, dışında mı? Var mıydı, yok muydu? Kuzeye ve güneye giden yolları büyük denizler kesiyor, rüyalarımnda sürekli yer değiştiren Narlı Bahçe'nin yolu bir görünüp bir kayboluyordu.

“Öyküleşmiş Söyleşiler” ya da “Söyleşilmiş Öyküler” gibi bir alt başlıkla da okunabilecek bu kitap, yaşanmış, tanık olunmuş insan hikâyelerini anlatıyor. Şapkacı Arlet'ten Aylın Işık'a, Fatma Bayraşevski'den Doktor Manuk'a uzanan bu yazılar, ömürlerimizin birer sanat yapıtı, eşsiz, başlı başına dokunaklı bir hikâye olduğunu gösteriyor.

#söyleşi #gerçekhayat #beyoğlu #şapkacıarlet #fatmabayraşevski
#aylinışık #yusufatalgan #zekimüren #minaurgan #belleksiztoplum

